



Miljø- og Fødevareministeriet
Fødevarestyrelsen

Vejledning for kontrol af opdræt med strudsefugle

Revideret maj 2016



Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.

Revideret maj 2016

Denne vejledning er udarbejdet af Fødevarestyrelsen i 2016

© Miljø- og Fødevareministeriet

Fødevarestyrelsen

Stationsparken 31

2600 Glostrup

Tlf.: +45 7227 6900

Websted: <http://www.foedevarestyrelsen.dk>

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	2
2. Formål	2
3. Retsgrundlag.....	2
3.1 Overtrædelsers karakter (alvorsgrad).....	2
4. Almindelige bestemmelser.....	3
4.1 Forberedelse af kontrolbesøget.....	3
4.2 Kontrolbesøget.....	3
4.2.1 Særlige forhold vedrørende kontrol af strudsefugle.....	4
5. Fortolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger hertil	5
5.1 Registrering og kursus	5
5.2 Indhusning og læskure	5
5.3 Folde og læhegn.....	6
5.4 Arealkrav	6
5.5 Fodring og vanding	7
5.6 Håndtering/pasning og sygdom	7
5.7 Operative indgreb	7
5.8 Aflivning	8
5.9 Drift.....	8
5.10 Optegnelser over anvendt medicin og døde dyr	8

1. Indledning

Denne vejledning er skrevet til Fødevarestyrelsens tilsynsførende (dyrlæger og teknikere), der udfører kontrol med dyrevelfærd. Hvis kontrollen udføres af en tekniker, og denne konstaterer overtrædelser af veterinærfaglig karakter, skal en dyrlæge tilkaldes.

2. Formål

Formålet med kontrollen er at kontrollere velfærden i besætninger med strudsefugle (afrikanske strudse, emuer og nanduer), herunder at sikre at strudsefugle passes, tilses, huses, fodres og vandes velfærdsmæssigt forsvarligt, og at retsgrundlaget på området overholdes.

3. Retsgrundlag

- Lovbekendtgørelse nr. 1150 af 12. september 2015 af dyreværnsloven.
- Lovbekendtgørelse nr. 466 af 15. maj 2014, Lov om hold af dyr
- Bekendtgørelse nr. 135 af 14. februar 2014 om slagting og aflivning af dyr
- Forordning (EF) Nr. 1099/2009 af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet
- Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr
- Bekendtgørelse nr. 1509 af 10. december 2015 om opdræt af strudsefugle
- Bekendtgørelse nr. 607 af 25. juni 2009 om forbud mod brug af visse aggregater, halsbånd m.v. til dyr
- Bekendtgørelse nr. 1498 af 10. december 2015 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer inden for opdræt af hhv. ræve, fjervildt, hjortedyr og strudsefugle

Reglerne kan findes på Fødevarestyrelsens hjemmeside www.fvst.dk samt på Retsinformation www.retsinfo.dk

Der henvises tillige til: [Fødevarestyrelsens generelle kontrolvejledning](#) (herefter benævnt Kontrolvejledningen).

3.1 Overtrædelsers karakter (alvorsgrad)

I vurderingen af alvoren af overtrædelser af dyreværnslovens bestemmelser sondres der jf. §§ 28 og 29 i dyreværnsloven, jf. § 1, imellem følgende:

- **Væsentlig ulempe** er forhold, der ikke kan betegnes som uforsvarlige, men som er til ulempe for dyrenes velfærd.
- **Uforsvarlig behandling** af dyr.
- **Grovere uforsvarlig behandling** af dyr.
- **Mishandling** er endnu alvorligere end ”grovere uforsvarlig behandling”.

Før evt. sanktionering vedrørende syge eller tilskadekomne dyr skal en dyrlæge foretage en veterinærfaglig vurdering.

4. Almindelige bestemmelser

Vejledningen er en beskrivelse af, hvordan kontrollen med dyrevelfærd i besætninger med strudsefugle skal gennemføres, men indeholder ikke en udtømmende beskrivelse af reglerne på området. Før kontrollen påbegyndes, er det derfor nødvendigt nøje at gennemgå regelgrundlaget.

Ved tilrettelæggelsen af kontrol i en besætning skal kontrolløren være opmærksom på, om besætningen er udtaget til anden kontrol. Hvis dette er tilfældet, skal der så vidt muligt gennemføres kontrol af alle regelsæt eller ordninger ved ét og samme kontrolbesøg.

4.1 Forberedelse af kontrolbesøget

Besøget forberedes med opslag i relevante databaser for information om besætningens status og information om tidligere besøg og/eller sanktioner fra tidligere besøg eller fra slagterier i forhold til dyr fra besætningen. Her kan med fordel benyttes [tilsynsforberedelsen](#) vedr. antal dyr og deres sundhedsstatus. Samt [besøgsforberedelsen](#) vedr. tidligere sanktioner.

Opmærksomheden henledes på, at enkelte besætninger kan være ophørt eller have fået ny ejer siden udpegningen.

Bemærk, at besætninger med strudsefugle skal være anmeldt til registrering i Fødevarestyrelsen, udover registreringen i CHR.

4.2 Kontrolbesøget

Besøget foretages som udgangspunkt uanmeldt. Oftest vil der være personale tilstede, så kontrolbesøget kan gennemføres, også selv om den besætningsansvarlige ikke er til stede. Mere principielle spørgsmål til produktionen kan så stilles senere, evt. pr. telefon. Det vigtigste er, at kontrolbesøget bliver gennemgået på besøgsdagen, når en myndig person træffes på stedet.

Hvis der aflægges mere end to forgæves besøg, kan besøget varsles, men kontrollen skal i så fald gennemføres inden for 48 timer efter, at den er varslet.

Alle dele af besætningen besigtiges, men ikke i alle tilfælde ved kontrol af samtlige dyr. Der skal ske en helhedsvurdering af besætningen, dvs. rent praktisk går man gennem besætningen og udvælger stikprøvevis f.eks. de dyr, man vil kigge nærmere på. Er der forhold, der bør ses nærmere på, kan man udvide kontrollen til alle dyr. Udegående dyr skal også kontrolleres. Hvis der er flere flokke langt væk i en i øvrigt veldreven og uproblematisk besætning, er det ikke obligatorisk at se samtlige flokke.

Det er ikke nødvendigt at se alle dyr stående eller i bevægelse, men hvis dyr udviser afvigende adfærd skal de tilses nøjere.

Besætningen gennemgås med tjeklisten som grundlag. Det er vigtigt, at alle konstaterede forhold dokumenteres, og at det af bemærkninger på kontrolrapporten nøje fremgår, hvad der er observeret og hvilke staldafsnit etc. der er gennemgået under besøget. Ved brug af tjeklistens forside kan man danne sig et overblik over forholdene i besætningen, og kun i tilfælde, hvor der ses tegn på overtrædelser, går man i detaljen med de enkelte tjeklistepunkter.

Det er hensigtsmæssigt at danne sig et overblik over forholdene i besætningen inden eventuelle fejl og mangler påpeges, for at opretholde en god dialog under kontrolbesøget. Med hensyn til sanktionering henvises til Kontrolvejledningen.

Optegnelser over døde dyr og medicinsk behandling kontrolleres typisk ved besøgets afslutning. Endvidere skal korrekt aflivning om muligt (og hvis det er relevant) kontrolleres i forbindelse med afslutning af besøget.

Kontrolbesøget dokumenteres i DIKO, kontrolrapport udskrives herfra, og besøget afsluttes med udlevering af kontrolrapporten til den ansvarlige for besætningen eller dennes repræsentant. Dokumentation af kontrollen skal ske efter gældende vejledning, herunder bilag 11 C i [Kontrolvejledningen](#) om dokumentation af kontrol på veterinærområdet. Det skal af dokumentationen fremgå, hvad der er observeret og gennemgået under besøget. Se endvidere [vejledning om registrering i DIKO](#) for udfyldelse af specifikke felter.

4.2.1 Særlige forhold vedrørende kontrol af strudsefugle

Medbring éngangsdragt, støvleovertræk, desinfektionsmiddel, måleudstyr til hegnet og meget gerne et stue-/udetermometer. Tag ekstra skemaer med vedrørende antal, alder og arealer af bygninger og folde (se bilag 1), da der kan være mange folde med forskellig størrelses- og aldersfordeling af strudsene. Endvidere medbringes de ovenfor anførte sager om strudseanlægget.

Forsigtig: Både ungdyr og voksne strudsefugle er farlige dyr. Hos afrikanske strudse er hannen mest aggressiv. Hvis benene er stærkt røde hos hannen, er det tegn på brunst og højt indhold af hankønshormoner. Hos emuer er hunnen aggressiv i brunstperioden. Strudsefugle sparker med benet FREMAD mod ”fjenden”. Herved kan de flænse modparten i stykker med kloen på storetåen. Bliv derfor generelt udenfor foldene og staldområdet – uanset at ejeren måske opfordrer til at gå ind. Hvis det er nødvendigt at gå ind, skal ejeren gå med, og vedkommende skal have en stok eller andet til at jage fuglene væk med, hvis de bliver for nærgående. LYT til ejeren – måske går vedkommende aldrig selv ind uden, at fuglene er spærret fra.

Man kan også blive løbet ned af strudsene. Hvis de pludselig bliver forskrækkede løber de 40 meter i ét stræk – først herefter stopper de op et øjeblik for at se, om der stadig er fare på færde (”panikafstanden”).

Bemærk – Branchen ønsker 24 timers karantæne fra kontakt med andre fugle/fjerkræ i Danmark og 48 timers karantæne ved kontakt med fugle/fjerkræ i udlandet.

Det er en fordel at få en oversigt over bedriftens udformning og produktion før tilsyn af selve anlægget. Der laves en skitse af hele anlægget, og skema S/E/N udfyldes.

Ved tilsynet rundt i bedriften skal man være iført éngangsdragt og støvleovertræk eller ejers udstyr. Af hensyn til smitterisikoen startes der altid i det eventuelle rugeri med klækkerne, og derefter videre til de yngste kyllinger osv. Hver fold med bygninger og hegn gennemgås for sig i henhold til bekendtgørelsens bilag 1/2/3, 4, 5, og 6 og for kyllinger også bilag 7.

5. Fortolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger her- til

I de følgende afsnit vil udvalgte emneområder og tilhørende regler, som erfaringsmæssigt giver fortolkningsproblemer, blive gennemgået. De beskrevne forhold og vurderingen heraf er ikke en udtømmende beskrivelse af forhold i besætninger med hjortedyr, men eksempler på forhold og vurderinger. Vurderingen af de under et kontrolbesøg konstaterede forhold beror på en konkret faglig vurdering i hvert enkelt tilfælde. Det bemærkes, at der er tale om Fødevarestyrelsens fortolkninger, og at den endelige afgørelse henhører under domstolene.

5.1 Registrering og kursus

Før et anlæg til opdræt af strudsefugle tages i brug skal ejeren anmelde anlægget til Fødevareregionen på et særligt skema, der ligger på Fødevarestyrelsens hjemmeside. Samtidig registrerer Fødevarestyrelsen opdrættet i CHR.

Før et anlæg til strudseopdræt startes, skal den ansvarlige have gennemgået et af Fødevarestyrelsen godkendt kursus i strudseopdræt. Fødevarestyrelsen kan i særlige tilfælde dispensere fra kravet om, at kurset skal være gennemgået før den pågældende overtager ansvaret for driften.

5.2 Indhusning og læskure

Indhusning betyder en egentlig stald med døre der kan lukkes, så strudsene kan holdes inde. Strudsefugle skal holdes inde om natten i de tre vinter måneder (december, januar og februar) og i november og marts i tilfælde af vådt vejr. Fra 15. oktober til 1. maj skal alle strudsefugle i et anlæg have fri adgang til indhusningsfaciliteter. I indhusningsfaciliteterne skal der altså være tilstrækkelig staldareal til alle strudsene. I de øvrige perioder af året er adgang til et læskur med det fornødne areal tilstrækkeligt.

Læskure skal være overdækkede og have mindst 2 lukkede sider. Der anvendes ofte mindre rundbuehaller med kun 2 lukkede sider som læskure. Hvis der ikke er fri adgang til indhusningen, og læskurene kun har 2 lukkede sider, skal der placeres flere skure i forskellige retninger, så strudsene kan beskytte sig mod nedbør og blæst fra forskellige vindretninger. Den lovlige belægningsgrad i et læskur er det samme som i en stald.

Et stort problem for strudseavlerne er, at der skal bruges så meget plads både ude og inde. Det har resulteret i, at diverse eksisterende bygninger er blevet indrettet til strudsene. Ofte er de for mørke eller for dårligt ventileret eller for faldefærdige.

Vinduer og/eller gennemsigtige loftplader skal i areal svare til mindst 10 % af gulvarealet. For lidt lys nedsætter aktivitetsniveauet og kan give adfærdsproblemer, f.eks. som stereotype handlinger. Der skal samtidig være mulighed for tilstrækkelig kunstig belysning til, at alle fugle kan tilses.

Strudse tåler heller ikke et højt indhold af ammoniak i luften; de kan få alvorlig øjenbetændelse og blive blinde. Derfor skal indhusningen ventileres godt, der skal holdes en god hygiejne og strøelsen og sand skal udskiftes med jævne mellemrum.

Faldefærdige bygninger kan ikke bruges som indhusning, da strudse er hårde ved inventaret. De bliver og napper i alt, og de kan komme til at sluge fremmedlegemer eller skære sig eller brække benene. Er der mange mekaniske skader i en bedrift, skal såvel indhusning som fold og hegn kontrolleres nøje.

På grund af det store pladsbehov har mange strudseavlere valgt at indhuse strudsene i drivhuse – enten nedlagte drivhuse af glas eller nye drivhuse i form af plastbeklædte rundbuehaller. Glasdrivhusene har en meget begrænset levetid til voksne strudse, og kræver indvendig adskillelse mellem glas og strudse. Windbreaker-plast eller armeret plast udnyttes som adskillelse – ofte med samme nedslående resultat, da strudsene hurtigt finder en lille løs del at hive/hakke/nappe i. Nye plastbeklædte drivhuse kan være en løsning, hvis plasten er meget kraftig og fundamentet er godt. Mange af denne type indhusninger er blevet ødelagte under vinterstorme. Det giver store dyrevelfærdsmæssige problemer, at stå uden indhusning til strudsene midt om vinteren. Strudsene har en termoregulering, der gør, at de kan klare temperaturer fra $\div 5^{\circ}\text{C}$ til $+45^{\circ}\text{C}$, men de kan ikke tåle at stå i stormvejr med våde fjer. Denne type indhusning skal derfor ses godt efter for svaghedstegn.

Specielt for kyllingernes vedkommende kan de plastbelagte haller eller plastbelagte overdækkede udearealer give problemer med for meget varme. Da der samtidig ofte er en høj luftfugtighed i kyllingestaldene og de overdækkede udearealer, stresses kyllingerne, og de holder op med at æde og kan hurtigt dø af formaveforstoppelse. Det er derfor essentielt, at temperaturen kan reguleres i staldene og de overdækkede udearealer.

Der bør være funktionsdygtige termometre, gerne med alarmer og luftfugtighedsmålere, og der skal være en plan for, hvis temperaturen bliver for høj (eller om vinteren for lav). Bemærk dog, at dette er en hensigtsmæssig vejledning, men ikke et bekendtgørelseskrav.

Udformningen af gulvet i kyllingernes indhusningsfaciliteter er beskrevet i detaljer i bilag 4, pkt. 1d (under 3 måneder og over 4 uger: rengøringsvenlige faste gulve med løs og absorberende strøelse) og pkt. 3 b (under 4 uger: skridsikre faste gulve eller perforeret plast). Der er rigtig mange forskellige løsninger på dette, og det vil ofte kræve en specifik vurdering af de aktuelle forhold. For de helt små er det vigtigt, at det er skridsikkert og at det ikke trækker op under gulvet. For de lidt større er det vigtigt, at det er blødt, så benene ikke tager skade. For både helt små og de lidt større op til 3 måneder er det vigtigt, at gulvet er rengøringsvenligt.

5.3 Folde og læhegn

Der må ikke stå gamle maskiner, tønder, ekstra tråd m.m. i foldene. Strudsene løber med høj hastighed og kan nemt komme til skade på løstliggende materialer. Da arealerne er så store, ses det hyppigt, at folden bruges som opmagasinering. Da strudse æder/piller i alt, giver det også mulighed for fremmedlegemer eller forgiftninger.

Hegn, pæle og låger gennemgås omhyggeligt. Strudsene slider hårdt på hegnet. Der kan være huller og løse ender i hegnet. De meget lange hegn kan være blevet slatne, så der ingen trampolineffekt er tilbage, hvis en struds skulle ramme imod. Pæle kan være blevet skæve og fasthæftningen mellem hegn og pæl kan være smuldret væk. Samlingerne kan være gået delvist op, så strudsene kan få et ben eller hoved i klemme eller skære sig. Eventuel bevoksning omkring indhegningen kontrolleres hele vejen rundt for at sikre, at hegnet ikke er blevet lagt ned af grene.

Hegnet skal være monteret på indersiden af mellempælene og hjørnerne i indhegningen skal være 90 grader eller mere. Vær opmærksom på, at det ikke er hensigtsmæssigt, at stålwirene (stiverne) til hjørnepælene går IND i indhegningen, men bør gå fra pælen og ud. Baggrunden er, at hvis stiverne krydser hinanden inde i indhegningen, kan et dyr komme i klemme.

5.4 Arealkrav

Det ses ofte, at flere hold kyllinger anvender det samme udendørsareal på skift. Såfremt kyllingerne er under 3 måneder og arealet fremstår hygiejnisk og velfungerende, kan dette godt accepteres.

5.5 Fodring og vanding

Strudse er frø- og bladspisere. De har formave og kråse som andet fjerkræ, men en stor tyktarm, hvor der sker en nedbrydning til fedtsyrer. Deres fordøjelsessystem minder derfor mere om hestes, da de har en højere udnyttelsesgrad af kulhydrater end andet fjerkræ. Den korrekte fodersammensætning ændres endvidere markant fra strudsekylling til voksen. Tidligere kunne strudseavlerne få en mængde specialiserede produkter til strudse, men nu er det kun enkelte firmaer, der stadig vil lave disse produkter, og de er som regel meget dyre. Fodringen er derfor meget forskellig fra bedrift til bedrift. Mange har fået professionel hjælp til beregning af disse ”alternative” fodringsplaner – andre prøver sig frem.

Hvis der konstateres store problemer med at få kyllingerne til at trives eller få æggene befrugtet, er der en stor sandsynlighed for, at fejlen skal søges i foderet. Hvis der ses mange adfærdsforstyrrelser som f.eks. fjerplukning, kan fejlen også søges i foderet.

Strudse skal altid have adgang til rent vand – også om vinteren. Det er sjældent et problem, da opdrætterne kender risikoen for formaveforstoppelse. Vandet skal også tempereres, da der ellers kan opstå flere forskellige problemer med fordøjelsen.

Et frossent vandtrug vurderes som uforsvarlig behandling af dyr og skal rettes straks.

5.6 Håndtering/pasning og sygdom

Strudsekyllinger bliver meget let stressede. De mangler forældrene både socialt og fysisk, da forældrene lærer dem at spise m.m. Strudseavleren har et stort ansvar for at erstatte forældrene. Der skal pusles om kyllingerne det meste af dagen, og der skal være fred og ro i 12 timer om natten. Rutinerne og tøjet skal helst være det samme hver dag, og alle ændringer skal ske gradvist. Rengøring skal være en fast del af den daglige rutine.

De voksne strudsefugle kan også bedst lide de kendte rutiner og mennesker og tøj. Når de voksne afrikanske strudse skal fanges, er det bedst at give dem en hætte på med et fast greb om nakken eller med hyrdekrog, hvorefter man kan styre strudsen bagfra ved halen. Hætten tages af, så snart fuglen er dirigeret på plads. Emuer går i panik, hvis de får en hætte på. Ved læsning til transport, kan strudse drives én ad gangen gennem en fangbås og op på en rampe med høje sider og forværk.

Det hyppigste sygdomsproblem er formaveforstoppelse, der kan føre direkte til død eller til colidiarre og død. Det ses hyppigst hos kyllinger under 8 uger. Årsagen er primært, at kyllingerne har optaget for groft foder, for meget sand og/eller er stressede. Kyllingerne skal i de første 4 måneder gradvist vænnes til grovfoder. I starten skal de have klippet grønt og lignende letfordøjelige fibre.

Formaveforstoppelse kan også skyldes, at kyllingerne ikke har lært at spise, og derfor langsomt går i stå. Blommesækken kan holde dem i live i 6-10 dage, og er de ikke blevet lokket og trænet til at optage foder – og ikke alt muligt andet – inden blommesækken er væk, går det galt.

Udrugningsfejl giver skæve næb og deforme ben. Indavl giver forskellige deformiteter, specielt skæve næb. Skæve næb og ben kan være et stort dyrevelfærdsmæssigt problem. Graden af deformitet og dermed påvirkning af almentilstanden skal vurderes i forhold til dyrets alder.

5.7 Operative indgreb

I Danmark er det forbudt at plukke fjer af levende strudse. Blodig stækning er også forbudt.

5.8 Aflivning

Ved slagtning bedøves strudse med en stor elektrisk tang, der sættes på hver side af hovedet. Herefter afblødes den.

I henhold til § 6 i bekendtgørelse nr. 135 af 14. februar 2014 om slagtning og aflivning af dyr, må aflivning af strudsefugle uden for slagterier kun foretages af dyrlæger, slagtere, personer med jagttegn eller andre personer, der har modtaget uddannelse i slagtning eller aflivning. Udover de nævnte uddannelser kan uddannelse f.eks. også bestå i en instruktion fra en dyrlæge.

5.9 Drift

Alle ændringer vedrørende ejerforhold, ansvarshavende eller ophør meddeles skriftligt til Fødevareregionen senest 1 måned efter, ændringen er sket.

5.10 Optegnelser over anvendt medicin og døde dyr

I henhold til § 6 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr¹ skal enhver, der holder dyr, føre optegnelser over medicinsk behandling og over antallet af døde dyr, som måtte være blevet konstateret i forbindelse med hvert enkelt tilsyn.

Det fremgår endvidere, at optegnelserne skal opbevares i mindst 3 år.

Da det ifølge medicinbestemmelserne er et krav, at optegnelser over anvendt medicin skal opbevares i mindst 5 år, gælder opbevaringskravet på 3 år kun for optegnelser over døde dyr, mens optegnelser over medicinsk behandling skal opbevares i mindst 5 år.

Kravet om optegnelser over døde dyr indebærer, at den besætningsansvarlige skal føre optegnelser over antallet af døde dyr, som konstateres i forbindelse med det eller de daglige tilsyn.

Det er hensigten at sikre, at den besætningsansvarlige bliver opmærksom på stigning i dødeligheden, som kan tyde på problemer med dyrenes sundhedstilstand og dermed også deres velfærd. Alle dyr, som konstateres døde, skal indgå i optegnelserne, herunder kyllinger uanset alder.

Kravet opfyldes ikke ved fremvisning af DAKA-lister, idet det netop er hensigten at følge dødeligheden dagligt.

Mangelfulde optegnelser, manglende opbevaring i den krævede tidsperiode eller helt manglende optegnelser vil være en overtrædelse af bestemmelserne om optegnelser.

¹ Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000



Miljø- og Fødevareministeriet